

1998.01.17.

A kolduló kéz kora lejárt

Beszélgetés Dalos Györggyel

Dalos György író, a berlini magyar ház igazgatója az intézmény 25 éves jubileumáról és a frankfurti könyvvásár leendő magyar díszvendégségéről beszél.

– Fennállásának negyedszázados évfordulóját ünnepli január 25-én a berlini Magyar Kultúra Háza. Hogyan készülnek a jubileumra?

– Azt szeretném, hogy ezt a 25 évet a magyar kultúra minden politikai fordulaton túli folyamatosságának jegyében ünnepeljük meg. Az évforduló alkalmából tehát meghívjuk a korábbi igazgatókat és munkatársakat, akiknek közük volt az elmúlt negyedszázadhoz. Megjelenik, ha igaz, Rütgers úr, a bonni szövetségi kutatási miniszter és kultuszminiszterünk, Magyar Bálint. Amikor ezt a házat létrehozták, még meglehetősen protokolláris volt a tevékenysége, de működésével mégis sikerült kivívnia azt, hogy látogatott és frekventált hely legyen. Vasarely-kiállítástól kezdve Kurtág-koncertekig olyan rendezvényeket lehetett itt látni és hallani, amelyek az NDK-ban nem jöhettek létre. 1989 után azonban két probléma is támadt a magyar ház körül. Ez volt az egyetlen olyan magyar kultúrintézet, amelynek környezetében megszűnt az államiság és megszűnt az a pénz, amelyben az intézet elszámolt. Másrészt az alapvetően mégiscsak hagyományos kultúrház a politikai szerkezetváltás következtében az információs társadalom kellős közepébe került. '95 őszén, amikor a minisztérium egy nyilván indokolt takarékosági kampányt indított, már-már úgy nézett ki, hogy nem is lehet folytatni a dolgot. Amikor '95 nyarától elindítottam egy projektet, a frankfurti könyvvásár magyar fővendégi szerepkörét, amelynek keretében a magyar házat tettem az irodalmi és kiadói programok központjává, akkor ennek köszönhetően valamelyest megváltozott a ház egészének szerepe. '95 –'96-ban, vagyis az abszolút nyomor idején nyolcvannégy rendezvényt tartottunk, '96-'97-ben száznegyvet. Rájöttünk azonban arra, hogy a magyar kultúrát ott kell támogatni Németországban, ahol jelen van, azaz nem feltétlenül ebben a házban. Németországban harminc olyan magyar szerző van jelen műveivel, akit jól ismernek, közülük körülbelül tizenkettő-tizenhárom öt könyvnél többel rendelkezik. Hogy néhány nevet is mondjak: Nadas Péter, Kertész Imre, Esterházy Péter, **Eörsi István**, Szabó Magda, de például Szepes Mária több könyve is sikerkönyv Németországban. Egy másik fontos projektünk a Berlin-Budapest kiállítás lesz 1999-ben, amelyet a berlini fesztiválirodával, az ottani Művészeti Akadémiával, az MKM-mel és a fővárossal szervezünk közösen. A másik „Szezám tárulj” Jénából kínálja magát. Jéna városa idén fél évig a magyar kultúrát fogja prezentálni. Ez tömegkultúrát és magas kultúrát egyaránt jelent. De nagy segítséget kaptunk a müncheni Goethe Intézetől is, amely idén ősszel szintén be akarja mutatni Magyarországot, jövőre pedig Jéna szerepét átveszi Weimar, amely 1999-ben Európa kulturális fővárosa lesz. A frankfurti könyvvásárhoz pedig csatlakozik még a Hannover Expo tervezett magyar kulturális programja 2000-ben, amely egybeesik a magyar államiság jubileumával. Két tanulságot szűrtünk le mindebből. Az egyik, amit a németek szinergiaeffektusnak neveznek, tehát, hogy a jelentős programok egymást erősítik. Nagyon sok intézmény takarékosági okokból ódzkodott volna a magyar

programoktól, ám azáltal, hogy ezek valamilyen központi téma köré szerveződnek és így jól lehet őket koordinálni, mégiscsak elvállalták. A másik újdonság az, hogy megszüntettük a kolduló kéz effektusát. Ez a nemzeti büszkeségnek is használ, és Németországban nagyon beválik, hiszen ha mi valamire mondjuk húszezer márkát szánunk, a németek könnyebben tesznek hozzá kétszázévezret.

– Beszéljünk a frankfurti könyvvásár magyar díszvendégségéről. Úgy tudom, az ötlet öntől származik, és tagja is volt a koncepcióbizottságnak. E testület másik két tagja, Radnóti Sándor és Miklós Tamás azonban nyilvánosan lemondott. Hogy állunk akkor a frankfurti szervezéssel?

– Mielőtt Radnóti Sándor és Miklós Tamás lemondott volna, már létrehoztak egy olyan koncepcionális keretet, amely alkalmas a program kialakítására. A feladat most az, hogy ezeket a nagyon magas szellemi kvalitást képviselő szándékokat „vásári nyelvre” fordítsuk. A frankfurti könyvvásár ugyanis elsősorban nem irodalmi, hanem kereskedelmi esemény. Ergo kell egy forgatókönyv, és sokféle praktikus ügyintézés.

– Ön még mindig a „legyen” szintjéről beszél, holott már 1998-at írunk. Nincsenek konkrét határidők, hogy mikorra kell elkészülnie a forgatókönyvnek, a logónak, stb.?

– De bizony van. E hónap végén Frankfurtban összeül a felügyelőbizottság, és a forgatókönyv alapján kívánják megállapítani, hogy milyen Magyarország felkészültségi foka.

– Gondolja, hogy sikeres lesz ez a szereplésünk vagy szorong tőle?

– Szorongok, persze mert Németországban hazánk rendkívül népszerű. Az átlag német polgár többet tud Magyarországról, mint a tavalyi díszvendégről, Portugáliáról tudott. A portugáloknál nem fenyegetett a csalódás veszélye, de a mi esetünkben – ha kudarcot vallunk – romolhat a most pozitív Magyarország-kép. Úgy gondolom, hogy nekünk alkotnunk kell egy nagyon pozitív Magyarország-képet, s aztán igyekeznünk kell hasonlítani hozzá. Nemcsak a magyar kultúrát és irodalmat kell bemutatnunk, hanem a magyar demokráciát összes terhével és gondjával, mert csak ez a „jelentés” lehet hiteles, s olyan, amiből a németek is magukra ismernek. Ha azt mondom Magyarországról, hogy kitűnően virágzó demokrácia, akkor meg se hallgatnak. De ha azt mondom, hogy borzasztó a kultúra helyzete, akkor a németek felsóhajtanak és azt mondják: „nahát, nálunk is.” Amikor igazat szólnak Magyarországról – noha talán nem hízelgően – akkor mégis sikerünk van vele.

– Milyen a frankfurti díszvendégségünk anyagi háttere?

– A kormánygarancia eredetileg 250 millió forintról szólt; legalábbis 1996 elején. Peter Weidhaus, a frankfurti vásár igazgatója azt a véleményét közölte többünkkel, hogy a magyar részvételnek 400 millió forintnál nem szabad többbe kerülnie. Nekem is az a véleményem, hogy egy olyan országnak, mint a mienk, amelyik erős szociális és gazdasági problémákkal küzd, nem azt kell bemutatnia, hogy sok pénzünk van a kultúrára, hanem azt, hogy sok kultúránk van a kevés pénzhez. Remélem, nem lesz költségvetési túllépés, bár még nem láttam a készülő forgatókönyvet, s ennek következtében nincs kész költségvetés sem.

– Tavaly óta Konrád György a berlini Művészeti Akadémia elnöke. Ön, mint berlini polgár, hogyan látja, milyen hatással van ez a berlini művészeti és tudományos életre?

– Konrád György elnökké választásában – lehet, hogy ez Konrád Gyuri barátom számára nem kellemes – a Wojtyla-effektus érvényesült. Amikor az olaszok saját

bíborosaik közül nem tudtak választani, megtalálták a lengyel pápát. Németországot ebben a pillanatban az egység osztja meg, míg korábban a szétszakítottság egyesítette. Konrád esetében sikerült egy olyan jelöltet találni, akire nem lehetne helyi szóhasználattal élve azt mondani, hogy „Ossi” vagy „Wessi”. E kelet-nyugati ellentét mögött valóságos érdekek húzódnak. Konrád megválasztásától szerintem azt remélték, hogy egy olyan ember, aki a nyugati és keleti kvalitásokat és tapasztalatokat egyesíti magában, igazságosabban tudja megítélni és kezelni az itteni konfliktusokat. Jelölésében természetesen szerepe volt annak is, hogy Konrád Németországban híres ember, húszéves jelenléte van itt, szemben állt egy autoriter struktúrával, és ezt a szembenállást a maga szelíd módján több évtizeden át végigvitte.

– Úgy tudom, hogy sokkal szerencsésebben tud tárgyalni a legkülönbözőbb berlini intézményekkel és szponzorokkal, mert nagyobb respektussal beszélnek vele, úgy is, mint híres külföldivel.

– És dolgozik-e Dalos György, az író?

– Örömmel értesítem mindazokat, akiket érdekel, hogy december 20-án nagyon alaposan bezártam a magyar házat karácsonyi szünetre. Kikapcsoltam a világot, evésen és alváson kívül csak írással töltöttem az időt, aminek következtében sikerült egy már öt éve tervezett kisregényt összehoznom. Így reménykedhetem abban, hogy talán mégsem szűnt meg irodalmi működésem. Ez a kisregény az ötvenes évek végén, a hatvanas évek elején játszódik Magyarországon és maga a jóisten az egyik főszereplője - ennél többet még nem szeretnék mondani róla.

V. Bálint Éva